

'Pluk de dag is gekaapt door de consumentisme en de mindfulness-beweging. Het is tijd om *pluk de dag* terug te plukken!'

ROMAN KRZNARIC

CARPE

DIEM

De geschiedenis *van*
een culturele kaping

Lof voor *Carpe diem*

‘Inspirerend, verfrissend en elegant: hoog tijd om de gektes van onze tijd te corrigeren, van mindfulness tot werkverslaving. *Carpe librum!*’ – Sarah Bakewell, auteur van *De existentialisten* en *Hoe te leven; of een leven van Montaigne in één vraag en twintig pogingen tot een antwoord*

‘Vol inzicht, inspirerend en leerzaam. Wie het gevoel hebben dat de tijd te snel gaat en dat zij de controle over de dingen kwijtraken, krijgen weer kracht dankzij deze doordachte gids.’ – John Gray, auteur van *Mannen komen van Mars, vrouwen van Venus*

Andere boeken van Roman Krznaric bij Ten Have

De wonderbox; Verrassende geschiedenissen in levenskunst
Empathie; Een revolutionair boek

Roman Krznaric

CARPE DIEM

De geschiedenis van een culturele kaping

Vertaald door Rogier van Kappel

th ten have

INHOUD

1	CARPE DIEM VAN HORATIUS TOT #YOLO	7
2	DANSEN MET DE DOOD	27
3	HOE CARPE DIEM WERD GEKAAPT	59
4	DE KUNST VAN HET KANSEN GRIJPEN	..
5	DE VERBORGEN DEUGDEN VAN HET HEDONISME	..
6	VOORBIJ HET NU VAN MINDFULNESS	..
7	ONS SPONTANE ZELF HERSTELLEN	..
8	DOE HET GEWOON SAMEN	..
9	IK KIES, EN DUS BESTA IK	..
	EPILOOG: EEN CARPE-DIEM-MANDALA	..
	APPENDIX: FILMS, LIEDJES EN GEDICHTEN	..
	NOTEN	..
	LITERATUUR	..
	VERANTWOORDING ILLUSTRATIES	..
	DANKWOORD	..
	REGISTER	..
	OVER DE AUTEUR	..

Denk je dat ik de dagen tel? Er is er nog maar één en die begint steeds weer: hij wordt ons met de dageraad gegeven en in de avond afgenomen.

Jean-Paul Sartre, *De duivel en God & Over het existentialisme*

1

CARPE DIEM VAN HORATIUS TOT #YOLO

Op een ochtend in de zomer van 2014 besloot de negenentachtig jaar oude Bernard Jordan te ontsnappen. De voormalige Britse marineofficier was vastbesloten om naar Normandië te gaan om daar samen met andere veteranen deel te nemen aan de herdenking van de landingsoperaties die daar zeventig jaar geleden op D-Day hadden plaatsgevonden. Maar er was een probleem: hij zat vast in een verpleegtehuis in het Engelse kustplaatsje Hove en mocht niet reizen. Wat moest hij beginnen? Bernard bedacht een sluw plan. Hij stond vroeg op en trok zijn beste pak aan, waarbij hij goed oplette dat hij niet vergat zijn militaire onderscheidingen op te spelden. Daarna trok hij over dit alles een grijze regenjas aan en sloop het tehuis uit.

Eenmaal op vrije voeten sjokte hij naar het spoorwegstation bijna anderhalve kilometer verderop en nam de eerstvolgende trein naar Portsmouth. Daar aangekomen boekte hij een overtocht op de veerboot naar Frankrijk en eenmaal aan boord sloot hij zich aan bij een stel veteranen die hem de rest van de tocht onder hun hoede namen.

Zodra het verplegend personeel zich realiseerde dat hij vermist werd, begon de politie panisch de straten van Hove en de ziekenhuizen in de omgeving uit te kammen. Maar het was al te

laat. Bernard was het Kanaal overgestoken en werd omringd door drumbands en majorettes. 'Ik heb van elke minuut genoten en zou het morgen weer doen – het was zo'n opwindende ervaring,' zei hij na zijn terugkeer. 'Ik neem aan dat ik wel wat problemen krijg met het verpleegtehuis, maar dat is het me wel waard. Ik ben stout geweest, maar ik moest erbij zijn.'¹

Het verhaal van Bernards grote ontsnapping veroverde de Britse media en verdrong de nuchtere redevoeringen die wereldleiders en gekroonde hoofden tijdens de herdenkingen hadden uitgesproken van de voorpagina's. De rederij bood hem zelfs levenslang vrij reizen aan naar de stranden van Normandië. Bernard zou echter nooit van dat aanbod gebruikmaken: zes maanden later overleed hij.

Waarom trok Bernards avontuur zo de aandacht? Dat was niet alleen uit nostalgie naar de geest van moed en saamhorigheid in oorlogstijd of eerbied voor zijn hoge leeftijd. De mensen hadden ook bewondering voor het lef dat hij had getoond door een kans te grijpen die zich misschien nooit meer zou voordoen. Hij zag zijn kans schoon en maakte daar gebruik van. Zoals iemand kort na zijn dood opmerkte op een onlineforum: 'RIP, ben nu dubbel zo blij dat hij is ontsnapt en naar de herdenking heeft gekund... carpe diem.'²

Carpe diem – pluk de dag – is een van de oudste filosofische motto's in de westerse geschiedenis. Dit gezegde, dat meer dan tweeduizend jaar geleden voor het eerst werd uitgesproken door de Romeinse dichter Horatius, vindt nog steeds opmerkelijk veel weerklank in de populaire cultuur. De heavymetalrockers van Metallica hebben overal ter wereld het publiek uit zijn dak laten gaan met hun song 'Carpe Diem Baby' en de actrice Judy Dench liet op haar eenentachtigste verjaardag 'Carpe diem' op haar pols tatoeëren. Vraag mensen om hun levensfilosofie uiteen te zetten en de kans is groot dat ze komen aanzetten met zoiets als 'pluk de dag' of 'leef alsof elke dag je laatste is' – zelfs al lijken ze ho-

peloos verstrikt in hun dagelijkse sleur of zijn ze volkomen lamgeslagen door hun eindeloze uitstelgedrag. Het is een boodschap die te vinden is in Hollywoodfilms als *Dead Poets Society*, in een van de meest succesvolle reclamecampagnes van de vorige eeuw (Nikes *Just Do It*), en in de Twitter hashtag #yolo (*you only live once*). Bijna elke taal heeft een uitdrukking voor deze oorspronkelijk Latijnse spreuk. In Japan is het 今を楽しめ ('geniet nu'), terwijl wijze Slowaakse grootmoeders jonge mensen aanraden om *ži naplno* ('te leven met volle teugen'). Carpe diem is een aansporing geweest om in actie te komen voor iedereen, van de joodse rabbi Hillel, die in de eerste eeuw voor Christus vroeg: 'Zo niet nu, wanneer dan wel?', tot aan de rastafariaanse wijsgeer Bob Marley, die ons 'Wake up and live!' toezong.

Het is opmerkelijk dat een uitdrukking uit een allang dode taal meer dan 25 miljoen hits oplevert als je die als zoekopdracht invoert. Maar het is al net zo opmerkelijk dat de meeste mensen wel kunnen uitleggen wat carpe diem voor hen persoonlijk betekent, maar dat hun antwoorden onderling vaak sterk verschillen. Voor sommige mensen gaat het om de houding van Bernard Jordan: het lef om een kans te grijpen die zich maar één keer in je leven voordoet. Anderen brengen carpe diem echter in verband met wilde hedonistische uitpattingen of juist met jezelf rustig onderdompelen in het huidige moment. Dat die antwoorden zo sterk uiteenlopen wordt weerspiegeld in de verschillende vertalingen van carpe diem die gangbaar zijn: hoewel deze uitdrukking in het Nederlands over het algemeen vertaald wordt als 'pluk de dag', wordt die in het Engels ook vertaald als *seize* (grijp), *pluck* (pluk), *harvest* (oogst) of *enjoy* (geniet) *the day*. In gesprek met een vriend kunnen we de uitdrukking 'carpe diem' achteloos gebruiken, maar hoe goed zijn we ons bewust van de vele betekenissen die onder het oppervlak ervan schuilgaan?

Dit boek is mijn poging om uit te pluizen hoe we denken over carpe diem – om te vertellen wat de verschillende betekenissen ervan zijn, waartoe deze frase ons allemaal wil aanzetten, wat de

gevaren en tegenstrijdigheden ervan zijn, en welke rol hij speelt in ons persoonlijke leven en bij maatschappelijke veranderingen. Het klinkt misschien vreemd om over carpe diem te spreken alsof het een abstract zelfstandig naamwoord is, zoals ‘liefde’ of ‘waarheid’, maar ik beschouw deze term als een filosofisch ideaal waarin een levensvisie besloten ligt, net zoals het geval is bij denkbeelden als ‘geluk’ of ‘vrijheid’, en dus schrijf ik erover op een vergelijkbare manier. Ik wil begrijpen wat de drijfveren achter carpe diem werkelijk zijn, en wat het zo moeilijk kan maken om dit ideaal te volgen. Heeft carpe diem uiteindelijk te maken met angst voor de dood: is het een remedie voor dat instinctieve – maar vaak vluchtige – besef dat zovelen van ons hebben, dat het leven kort is en de tijd snel voorbijgaat? Of draait het bij carpe diem net zozeer om ons verlangen om vrij te zijn, en de auteur van ons eigen leven? Mijn benadering is noodzakelijkerwijs eclectisch en omvat alles, van de middeleeuwse carnavals-traditie tot de neuropsychologie van omgaan met risico, van de geschiedenis van de opiumverslaving tot het existentialistische gedachtegoed. Ik zal me diepgaand bezighouden met de levens van grote carpe-diem-beoefenaren, onder wie nachtclubdanse-ressen, oorlogsfotografen en toegewijde revolutionairen. Hoewel ik voornamelijk gebruik zal maken van voorbeelden uit de westerse wereld, is dit een reis die ons van het antieke Kyoto tot in het hedendaagse Rio zal brengen. Bij mijn weten is dit boek de eerste culturele of filosofische biografie van carpe diem – wat verbijsterend is als je bedenkt dat dit begrip in onze cultuur zo wijdverbreid is dat je het zelfs op bumperstickers tegenkomt.

Tijdens het schrijven van dit boek ben ik tot twee ontdekkingen gekomen. Ten eerste, dat allerlei maatschappelijke krachten zich meester hebben gemaakt van carpe diem, het als het ware ‘gekaapt’ hebben, en dat het potentieel ervan om ons leven ingrijpend te veranderen ons daarom snel aan het ontglippen is. Ten tweede, dat de mensheid door de eeuwen heen vijf duidelijk van elkaar onderscheiden manieren heeft gevonden om de dag te

plukken – en als we carpe diem willen terugveroveren op de kapers zullen we die weer tot leven dienen te wekken. Ik hoop dat ik ons weer ontvankelijk kan maken voor de belofte die in Horatius' spreuk vervat ligt. De beloning die ons dat kan opleveren is groot: niets minder dan de gave van een *radical aliveness* ('radicale levendigheid'), of om een zinsnede te ontlenen aan Henry David Thoreau, de mogelijkheid om 'diep te leven en al het merg uit het leven te zuigen'.³ Als het ons echter niet lukt om gehoor te geven aan de roep van carpe diem zullen we in onze laatste levensdagen misschien met spijt op ons leven terugzien en het beschouwen als een reeks paden die we niet zijn ingeslagen. Het is tijd om carpe diem weer tot leven te wekken.

De verdwijnende kunst van carpe diem

De kaping van carpe diem is het existentiële misdrijf van deze eeuw – en toch hebben we dat nauwelijks opgemerkt. Het klinkt misschien merkwaardig om te beweren dat een zinsnede van een Romeinse dichter 'gekaapt' is, maar het bewijs is dwingend en overtuigend. Wie of wat zijn de kapers dan? Ten eerste is de geest van carpe diem heimelijk gekaapt door de cultuur van het consumentisme, die hem heeft omgevormd tot uitzinnig shoppen tijdens de Drie Dwaze Dagen en tot de instantroes van het onlinekopen met 1 klik: in wezen is *Just Do It* inmiddels verworpen tot *Just Buy It*. Daar komt bij dat de steeds sterker wordende cultus van efficiëntie en tijdmanagement ons aanzet tot een leven waarin bijna alles in schema's en agenda's is vastgelegd, zodat de spontaniteit van het *Just Do It* is verworpen tot een cultuur van *Just Plan It*. Een derde kaper is het digitale vertier dat 24 uur per dag, zeven dagen per week over ons wordt uitgestort, dat zinderende levenservaringen vervangt door meeleven met genoegens waarvan we op beeldschermen getuige zijn en dat bijdraagt aan het ontstaan van een maatschappelijk en geestelijk klimaat dat voornamelijk gekenmerkt wordt door afleiding. In plaats van *Just*

Do It geldt voor ons steeds vaker *Just Watch It*.

Ten slotte – al druist dat misschien tegen onze intuïtie in – is carpe diem gekaapt door de welig tierende mindfulnessbeweging. Hoewel het beoefenen van mindfulness veel gunstige effecten heeft, van het verminderen van stress tot het verlichten van depressie, is een van de onbedoelde neveneffecten van mindfulness dat het idee wordt aangemoedigd dat het bij carpe diem in de eerste plaats gaat om leven in het hier en nu. *Just Do It* is daarmee verworpen tot *Just Breathe*.

Geconfronteerd met deze vier kapers is de kunst van carpe diem onder onze ogen aan het verdwijnen, en als we daar niet dringend iets aan doen, dreigen we het contact te verliezen met de inzichten in carpe diem die de mensheid tijdens de afgelopen twee millennia verworven heeft. Ik zal tot in detail verkennen hoe deze culturele kaping zich heeft voorgedaan en hoe we daar het beste op kunnen reageren.

Maar hoe zit het met mijn tweede ontdekking? Omdat ik nieuwsgierig was geworden naar de verschillende betekenissen die mensen aan carpe diem geven, besloot ik dieper te graven en een onderzoek in te stellen naar de wijze waarop frasen zoals ‘carpe diem’, ‘pluk de dag’ en ‘leef in het moment’ worden gebruikt in de kunsten en wetenschappen, de literatuur, de popcultuur en de media. In het kader van dat onderzoek heb ik met behulp van een uitmuntend onderzoeksteam en een paar grote databanken in de Bodleyan Library van de universiteit van Oxford honderden oorspronkelijke bronnen geanalyseerd, die teruggaan tot in de zestiende eeuw.⁴ Al snel tekende zich een fascinerend patroon af, dat vijf essentiële interpretaties van carpe diem onthulde; deze vijf interpretaties vormen een samenhangend geheel van methoden die de mensheid door de eeuwen heen heeft ontwikkeld om de dag te plukken.

De populairste interpretatie, die ik *kansen grijpen* noem, draait om het met beide handen aangrijpen van gelegenheden die eenmalig kunnen blijken, of het nu de carrièresprong van je le-

ven is of de mogelijkheid om een afbrokkelende relatie te redden. Een tweede strategie is *hedonisme*, waarbij we de dag plukken door middel van zintuiglijke geneugten, van de vrije liefde tot gastronomische verkenningen. Een derde is *leven in het moment*, en omvat onder meer het op aandachtige wijze beleven van het huidige moment door middel van methoden als meditatie. Deze strategie omvat echter ook energieke bezigheden, zoals de roes van een extreme sport of de trance van een hele nacht dansen. De vierde is *spontaniteit*, en houdt in dat we onze plannen en vaste routines in de steek laten en een wat experimentelere levenswijze kiezen. Ten slotte is er de benadering die het vaakst genegeerd of vergeten wordt: *de politiek*. Dit is het domein van het collectieve *carpe diem*, en dat houdt in dat we met z'n allen de straat op gaan om een dictator ten val te brengen of een brede maatschappelijke beweging vormen tegen de klimaatverandering.

Deze vijf paden zijn niet keurig naast elkaar gerangschikt te vinden in één bepaalde spirituele traditie of filosofische doctrine, en over het algemeen zijn we ons er niet van bewust. Hoewel ze elkaar soms overlappen, beslaan ze allemaal een duidelijk afgebakend domein van culturele tendensen, en vormen ze stuk voor stuk een strategie die mensen hebben uitgevonden om minder vatbaar te zijn voor de werkelijkheid van de dood en om hun kortstondige aardse bestaan zo goed mogelijk te benutten. Waarom zijn deze strategieën van belang? Omdat juist deze rijke benaderingen geckaapt zijn. Het gaat erom dat we ons culturele erfgoed heroveren door deze vijf verschillende wijzen om de dag te plukken weer nieuw leven in te blazen en de daarin vervatte inzichten aan te wenden om zo goed mogelijk te leven.

Op dit moment in de geschiedenis is dat van groot belang. Hoewel we langer leven en in materieel opzicht welvarender zijn dan op bijna elk ander moment in het verleden, en we bovendien kunnen genieten van talloze elektronische apparaatjes, goedkope vluchten en perfect gezette koffie, lijken de westerse samenlevingen te falen als het gaat om het persoonlijk welzijn van de

mens. Geestesziekten, met name angst en depressie, grijpen snel om zich heen en ongekend hoge aantallen mensen zijn niet tevreden met hun werk. In de meeste landen is het 'levensgenot' gestagneerd, zelfs als het inkomen gestegen is. De komst van het efficiënte onlinedaten wordt vergezeld door scheidingspercentages van rond de 40 procent.⁵ Een steeds groter deel van onze tijd gaat op aan het verwerken van een stortvloed aan e-mails, tekstberichtjes en tweets die ons noodzaakt om gemiddeld 110 keer per dag op onze telefoon te kijken, en die ons in een toestand van voortdurend verdeelde aandacht achterlaat.⁶ Dit alles wordt nog verergerd door het gevoel dat de samenleving op een breder niveau disfunctioneert – wat zich uit in stijgende ongelijkheid, corrupte en incompetent politici, opkomend extremisme en een naderende ecologische catastrofe.

Het komt dan ook niet als een verrassing dat de zelfhulpindustrie blaakt van gezondheid en tegenwoordig alleen al in de Verenigde Staten een jaaromzet draait van meer dan tien miljard dollar: iedereen is op zoek naar nieuwe routes naar een leven dat ons meer zin en bevrediging schenkt.⁷ De geluksgoeroes zijn in volle kracht uitgerukt en komen met alternatieven voor het steeds verder achterhaalde model van een consumptiemaatschappij die sommige mensen gemak en genoeg heeft gebracht, maar vele anderen heeft achtergelaten met de aarzelende vraag of het eigenlijk wel de moeite waard is geweest om zo hard te werken, of zulke hoge schulden aan te gaan, om in haar geneugten te mogen delen. We kunnen ons op de positieve psychologie richten, een levenscoach in de arm nemen, gaan consuminderen of onze toevlucht zoeken tot de holistische geneeskunde. We kunnen lid worden van een therapiegroep, een stressmanagementcursus gaan volgen of soelaas proberen te vinden in de oeroude methode die bekendstaat als religie. Maar tussen al deze keuzemogelijkheden is er één die grotendeels over het hoofd gezien lijkt te worden: *carpe diem*. Als het ons lukt om die optie te redden van de krachten die zich er meester van hebben gemaakt, zou dat voor ons misschien

een manier kunnen vormen om ons een weg te banen door de verwarrende overvloed aan verschillende mogelijkheden – door onze aandacht niet zozeer te richten op wát we kiezen, maar op het feit dát we een keuze maken.

Laten we hoopvol zijn over *carpe diem*, zonder ideologische scherpslijpers te worden die geloven dat het nastreven van één van de vijf vormen van *carpe diem* op wonderbaarlijke wijze automatisch ons welbevinden zal vergroten. Het is belangrijk om de juiste balans te vinden tussen deze vijf verschillende benaderingen en ook te onderkennen wanneer we die beter niet kunnen volgen. Soms kan het roekeloos, gevaarlijk of zelfs immoreel zijn om de dag te grijpen. Als je een hoge hypotheek hebt, kan het overmoedig zijn om je vaste baan op te zeggen om het café van je dromen te openen. Hedonisme kan gemakkelijk omslaan in onmatigheid. Daar zijn eindeloos veel voorbeelden van te vinden, van de schranspartijen van de oude Romeinen tot het hedendaagse comazuipen, bijvoorbeeld bij het onlinespel *Neknomination*, waarbij je het gemaakt hebt als je een filmpje online zet waarop je hele flessen sterke drank naar binnen giet.⁸ En denk ook maar eens hoeveel *carpe-diem-romances* tot vernielde huwelijken en gebroken gezinnen hebben geleid. En hoe zit het met de bankiers die hun kans grepen om hoge speculatiewinsten te behalen en daarmee de wereldwijde financiële crisis van 2008 ontketenden?

Carpe diem kan ook een bezigheid worden die is voorbehouden aan een minderheid die over voldoende economische middelen beschikt om riskante besluiten te nemen en avontuurlijke keuzes te maken. Toen mijn Poolse vader na de Tweede Wereldoorlog naar Australië emigreerde en daar zijn uiterste best moest doen om het hoofd boven water te houden, was ‘de dag plukken’ een luxe die hij zich niet kon veroorloven: zekerheid en stabiliteit, daar ging het hem om. Bovendien zijn er culturele verschillen. Zo hebben tientallen jaren aan onderzoeksgegevens aan het licht gebracht dat Zweden, Nieuw-Zeelanders en Mexicanen meer waarde hechten aan persoonlijke autonomie, zelfexpressie en de moge-

lijkheid om zelfstandig keuzes te kunnen maken in hun leven dan Bulgaren, Chinezen en Marokkanen, die een sterkere voorkeur aan de dag leggen voor economische en materiële veiligheid. Dergelijke verschillen zijn het gevolg van vele factoren, zoals armoede, ongelijkheid, religie en politieke ideologieën.⁹

En laten we er niet omheen draaien, het kan ook gewoon te overweldigend of uitputtend zijn om voortdurend de dag te plukken. We hebben allemaal afleiding nodig – zelfs in de vorm van slechte tv-programma's – om ons tot rust te laten komen na een frustrerende dag op het werk of om even niet over onze relatieproblemen te piekeren. Dingen voor je uit schuiven heeft ook zijn goede kanten; het biedt bescherming tegen onverstandige en overhaaste beslissingen die een ravage kunnen aanrichten in ons leven. De hartstocht van *carpe diem* dient wellicht getemperd te worden met een kalmere, wat minder gretige benadering van het leven. Zoals T.S. Eliot schreef in zijn *Four Quartets*: 'De menselijke soort kan niet heel veel werkelijkheid verdragen.'

Toch vormde mijn verlangen om me op de werkelijkheid te richten voor mij de oorspronkelijke aanleiding om dit boek te schrijven. Het begon allemaal met een soort openbaring op de trap. Ik liep naar mijn studeerkamer met een biografie van de reisboekenschrijver Patrick Leigh Fermor, en verlangde ernaar om me onder te dompelen in het verslag van zijn energieke en gedurfde leven, waarin hij onder meer in het begin van de jaren dertig van Hoek van Holland naar Istanbul is gelopen. Vanaf het moment dat hij op pad ging, met een exemplaar van de *Oden* van Horatius op zak, beleefde hij een duizelingwekkend gevoel van vrijheid. 'Levend in een soort gistende opwinding,' schreef hij, 'vond ik elke seconde slaap al te veel.'¹⁰ Ook ik wilde iets van die uitbundige vrijheid proeven. Halverwege de trap bleef ik plotseling staan en kwam er een hele barrage van vragen in me op. Waarom wilde ik zo graag *lezen* over dit hartstochtelijke *carpe-diem*-leven in plaats van zelf zo'n leven te *leiden*? Was mijn eigen leven niet te zeer gevuld met dit soort vrijblijvende belevenissen uit tweede hand?

Als het zo goed voor ons is om de dag te plukken, waarom doen we dat dan niet wat vaker? En wat wil dat begrip nu eigenlijk zeggen? Meer dan de meeste andere onderwerpen is *carpe diem* er een dat ons ertoe aanzet om zelf in actie te komen, en natuurlijk is het me niet ontgaan hoe ironisch het is dat ik ervoor heb gekozen om deze vragen te beantwoorden door in mijn studeerkamer te gaan zitten en er een boek over te schrijven.

Er was nog een ander onderliggend motief. Net als de meeste mensen hoor ik naarmate ik ouder word onwillekeurig de klok tikken. Mijn gedachten keren telkens weer terug naar één enkele, grimmige vraag: hoe kan ik de tijd die me nog rest zo goed mogelijk benutten? Ik heb geen zin om voortdurend met spijt te moeten leven, zoals Tolstojs Ivan Iljitsj die zich op zijn sterfbed realiseert dat hij zijn leven heeft verspild aan ijdele en nutteloze bezigheden. Onze levens zijn net zoals de in de achtste eeuw door Beda Venerabilis beschreven mus, die op een stormachtige nacht haastig door de eetzaal van een koning fladdert:

De mus, zeg ik, vliegt er binnen door de ene deur en fladdert onmiddellijk daarna door een andere weer naar buiten, en binnen is hij veilig voor de winterse storm; maar na een kort moment van warmte verdwijnt hij onmiddellijk weer uit het zicht in de donkere winter waaruit hij zo plotseling gekomen was. Zo duikt ook het leven van de mens korte tijd op, maar over wat daaraan voorafging of wat daarop volgt, zijn wij volstrekt onwetend.¹¹

Wij zijn allen mussen, die een ogenblik het licht en de warmte binnenfladderen en dan weer verdwijnen in het donker. In Beda's verhaal oppert een missionaris dat we dus in God dienen te geloven om beschutting te vinden tegen de onzekerheid. Mijn conclusie is dat we de dag dienen te grijpen, en in de vluchtige momenten die ons vergund zijn onze vleugels dienen uit te slaan.